

11. *Laucevicius E. Popierus Lietuvoje XV–XVIII a. = Лауцявичюс Э. Бумага в Литве в XV–XVIII в. / E. Laucevicius. – Vilnius: Mitnis, 1967. – 287 с.*

12. *Siniarska-Czaplicka J. Filigrany papierni położonych na obszarze Rzeczypospolitej polskiej od początku XV do połowy XVIII wieku / J. Siniarska-Czaplicka. – Wrocław – Warszawa – Kraków, 1969. – 41 s., 228 tabl.*

Стаття надійшла до редакції 25.04.2014 р.

UDC 002(447.5)''15-16'':003.349:676.067.4

Nataliia Bondar

Comparative Analysis of Vilnius Filigrees as the Source of Paper History in 1575th, 1600th and 1644th Publications of Gospels

The article deals with comparison of watermarks on paper of four Evangelists, edited in Vilnius during the period of 70 years. The comparison is aimed to show the dynamics of paper market transformation, to discover the origin of paper, which was sold in Vilnius, to define quality and quantity characteristics of the paper. The analysis of paper of Vilnius editions of Evangelist 1575, 1600 and 1644 confirms the narrowing of paper purchase territory to Vilnius and its suburbs. That is explained by gradual development and extension of local paper manufacture in Grand Duchy of Lithuania.

Keywords: watermarks, watermark analysis of Cyrillic old-printed editions, the history of manufacture and usage of paper in Grand Duchy of Lithuania.

УДК 002(447.5)''15-16'':003.349:676.067.4

Наталія Бондар

Сравнительный анализ бумаги вильнюсских изданий 1575, 1600 и 1644 гг. как источник из истории бытования бумаги

В публикации осуществлено сравнение водяных знаков бумаги четырех Евангелий, напечатанных в Вильнюсе в течение 70 лет, для выявления на их примере динамики трансформации книжного рынка, установления происхождения продающейся в Вильнюсе бумаги, ее количественных и качественных характеристик. Анализ бумажных массивов вильнюсских изданий Евангелий 1575, 1600 и 1644 гг. подтверждает сужение территорий приобретения бумаги в результате ее перемещения в Вильнюс и его окрестности. Это объясняется поступательным развитием и увеличением объемов местного бумажного производства Великого княжества Литовского.

Ключевые слова: филигранны, водяные знаки, филигранологический анализ кириллических старопечатных изданий, история производства и бытования бумаги в Великом княжестве Литовском.

УДК 027.021(477-25)ІРНБУВ:004.7:003.349:091.14

Тетяна Добрянська,
аспірантка НБУВ

БАЗА ДАНИХ УКРАЇНСЬКИХ КИРИЛИЧНИХ КОДЕКСІВ XVII ст. ІНСТИТУТУ РУКОПISУ НБУВ (СТВОРЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ)

Висвітлено основні проблеми створення та перспективи розвитку електронної бази даних кирилических рукописних кодексів XVII ст. (БД РК XVII ст.) в Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (ІР НБУВ) у системі автоматизації бібліотек ІРБІС-64. БД РК XVII ст., і українських зокрема, має стати складовою частиною майбутньої загальної електронної бази кирилических рукописних кодексів XII–XVII ст. ІР НБУВ.

Ключові слова: інформаційні системи, інформаційні ресурси, бази даних, Інститут рукопису НБУВ, ІРБІС-64, кирилическі рукописні кодекси, кодикологічний опис.

Сучасне науково-інформаційне середовище в якому функціонують наукові бібліотеки докорінно змінилося в світі новітніх технологій. Бібліотеки завжди перебувають у вирі інноваційних процесів, в числі перших розробляють та впроваджують високотехнологічні рішення [29, с. 3], самі формують інформаційне середовище [2, с. 247] і стають виробниками й власних електронних ресурсів. Важливе місце в сучасному суспільстві займають інформаційні ресурси, до яких входять й бази даних різних галузей знань. Активно розвиваються й електронні бібліотеки, які своєю чергою вимагають організації електронної інформації, проведення обліку та технологічного опрацювання документів [1, с. 11]. З процесами інформатизації суспільства бібліотеки та архівні установи все частіше звертаються до нових форм обслуговування користувачів, використовуючи при цьому інноваційні інформаційні технології, які орієнтовані на управління фондами, а також на вдосконалення методів та форм організації інноваційно-бібліотечних ресурсів [3, с. 449].

На передових засадах у напрямі інформаційних технологій працює Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. Зокрема, створюються електронні каталоги книжкових фондів [7] та бази даних середньовічних друкованих та рукописних джерел.

Середньовічні рукописні пам'ятки є ґрунтовною складовою всесвітньої культурної спадщини і актуальним є створення їх електронних баз даних, безпосередньо українських кириличних кодексів XVII ст. Сьогодні створення бази даних українських кириличних рукописних кодексів XVII ст. є важливим завданням для оцінки культурного національного надбання, для реєстрації книжкових пам'яток та їх наукового дослідження й описування. Метою даної роботи є розглянути основні проблеми створення та перспективи розвитку електронної бази даних українських кириличних кодексів XVII ст. в Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (ІР НБУВ) у системі автоматизації бібліотек ІРБІС-64, запропонувати введення до бази даних нових полів.

В Інституті рукопису Національної бібліотеки ім. В. І. Вернадського вперше розпочата робота по створенню електронної бази даних кириличних рукописних пам'яток XVII ст. в системі автоматизації бібліотек ІРБІС-64, основний ресурс якої складатимуть українські пам'ятки. Вже створено в першому робочому варіанті електронну базу даних кириличних рукописних кодексів XII–XVI ст. В основу роботи покладено методичні та технологічно-практичні розробки співробітників Інституту рукопису та відділу програмно-технологічного забезпечення комп'ютерних мереж НБУВ, безпосередньо О. А. Іванової та К. В. Лобузіню.

З 90-х років XX ст. в Інституті рукопису розвиваються кодикологічні дослідження, спрямовані на створення універсальних принципів описування рукописної книги XV–XVIII ст. З метою охоплення усіх можливих аспектів зовнішнього опису РК було створено модель кодикографічного опису, що узагальнила вітчизняний та світовий досвід у галузі опису РК [8].

БД РК XVII ст., і українських зокрема, має стати складовою частиною майбутньої загальної електронної бази кириличних рукописних кодексів ІР НБУВ від XII – до XVII ст., і, згодом, до XIX ст. включно. В основу БД РК XVII ст. покладено інформаційно-пошукову систему «Кодекс», напрацьовану в ІР НБУВ О. А. Івановою при підготовці кандидатської дисертації «Рукописна книга XVI ст. в Україні. Основні засади кодикологічного опису» [10; 13; 14], й удосконалену в пізніших роботах дослідниці [12; 15; 17; 18], в яких було «висвітлено специфіку описування та каталогізації рукописних книг, в тому числі, в автоматизованому варіанті; розкрито вирішення цього питання в Інституті рукопису НБУВ у вигляді

бази даних «Кодекс», подано структуру бази, подано основні поля та їх зміст, конкретні приклади використання бази даних у кодикологічних дослідженнях рукописів XVI ст. тощо. Обґрунтовано принцип формалізації «від загальних описів до деталізації», підкреслено доцільність використання сучасних інформаційних технологій у дослідженнях великих масивів рукописів. О. А. Івановою наголошено, що «основой для создания БД «Кодекс» была выбрана рукописная книга XVI в., что вызвано несколькими причинами и прежде всего тем, что книга XVI века позволяет методологически осуществить связь более ранних памятников с рукописной книгой XVII и XVIII вв., что имеет большое значение для украинской книжной письменности. Учитывалось и то, что уже подготовлены каталоги рукописных книг XIX вв., которые основывались на Методических рекомендациях, изданных Археографической комиссией СССР (РАН)» [10]. На джерельній базі ІР НБУВ було розроблено Л. А. Дубровіною, за участю О. М. Гальченко та О. А. Іванової, розгорнуту інформаційну археографічну та кодикологічну модель опису українських рукописів як ієрархічну структуру, де поряд з детальною структурою було подано і варіант стислого кодикологічного опису східнослов'янської рукописної книги [8]. Л. А. Дубровіна подає визначення кодикологічного опису як «модель даних рукописної книги, що репрезентує зовнішній і внутрішній, внутрішньої структури та функцій книги, формі та змісті, а також історії походження та побутування пам'ятки» [9, с. 127].

У 2001 році в Інституті рукопису було створено базу даних «Кодекс», яка призначена для зберігання описів кириличних рукописних книг, і в той же час це давало змогу вирішити основні проблеми, пов'язані зі специфікою опису рукописної книги [15, с. 107]. Розроблена співробітниками інституту розгорнута інформаційна археографічна та кодикологічна модель опису українських рукописів була застосована в БД «Кодекс», яка створена на основі СУБД Visual Fox 5.0. Для зберігання змістовної, часто великої за обсягом інформації, був вибраний формат Мето-полів [12, с. 209]. Для БД «Кодекс» було використано стандартні терміни, блоки термінів, сформовано спеціальний термінологічний апарат. Для користувача БД було розроблено О. А. Івановою зручний інтерфейс, який дозволив перейти до наступних основних режимів роботи: перегляд та редагування описів; довідник полів, де можливо добавляти нові поля; перегляд внесеної інформації по вибраним полям; пошук в БД та ін. А також додаткових сервісів: проведення контекстної заміни для вибраного поля; архівація БД;

різні види експорту даних бази в інші формати. Для переходу на систему ІРБІС-64 були внесені відповідні зміни (доповнення) до поточної структури, при чому деякі поля довелося розділити на дрібніші інформаційні [18, с. 136]. Упровадження в НБУВ системи автоматизації бібліотек ІРБІС розпочалося в 2009 році [25, с. 459].

На сьогодні в багатьох бібліотеках різного рівня і профілю використовується програма автоматизації бібліотек ІРБІС. В Росії та країнах СНД дана система є лідером серед програмної продукції. На цю програму переходять бібліотечні, архівні, музейні та інші установи культури. Зокрема на неї переводиться БД відділу рукописів Національного історичного Музею Росії, яка була створена на спеціально адаптованій програмі бібліотечних каталогів «Elite», на основі Microsoft Office – «Access 2000». Про це, з посиланням на розробника – ЗАТ «Гипер», вказує О. В. Уханова [30, с. 49]. При цьому науковець наголошує на тому, «що можливість створення такого роду баз даних книг, відкриває доступ до всіх глибин джерел бази самих широких шарів дослідження. Єдина стандартизована схема опису рукописів і стародруків є невід'ємною частиною розвитку нового інформаційного простору. А розробка уніфікованої, стандартної структури і термінології в описі пам'яток культури стане основою для сучасного комп'ютерного обліку і збереження музейних фондів» [30, с. 64].

В ІР створюється в Системі автоматизації бібліотек ІРБІС [28] робоча БД РК XVII ст. (О. А. Іванова, Л. А. Гнатенко, Т. А. Добрянська). Робота проводиться у співпраці з відділом програмно-технологічного забезпечення комп'ютерних мереж НБУВ, безпосередньо із завідувачем відділом К. В. Лобузіню, зусиллями якої впроваджується, підтримується та адаптується автоматизована бібліотечна система ІРБІС-64 у наукових підрозділах НБУВ [19–23]. У роботах ученої розглядаються варіанти інтеграції електронних інформаційних ресурсів бібліотек, основні підходи до об'єднання бібліотечної діяльності: зведені каталоги, корпоративна каталогізація, інтегровані бібліотечні інформаційні системи з досвіду Національної бібліотеки імені В. І. Вернадського у формуванні бібліотечно-інформаційних ресурсів. Значна увага приділена і формуванню електронних інформаційних ресурсів рукописної та архівної спадщини НБУВ. Історія створення та перспективи розвитку електронних інформаційних ресурсів Інституту рукопису свого часу було висвітлено О. П. Бодак [3].

У створенні БД РК XVII ст. наявні певні об'єктивні труднощі. Складність роботи над базою полягає в тому, що кириличні рукописні кодекси XVII ст., які зберігаються в ІР НБУВ, ще не мають наукових описів, на відміну від пам'яток XII–XVI ст. [4–6; 16], які б відповідали сучасним вимогам археографії, палеографії, кодикології та кодикографії, а наявні лише застарілі описи колекцій та зібрань, поданих у каталогах кінця XIX – початку XX ст., зокрема, М. І. Петрова, О. О. Лебедева, М. Н. Сперанського та ін., які є фондовими каталогами рукописних колекцій та зібрань, що нині зберігаються в ІР і потребують критичного перегляду, а самі кодекси – переописування. Описування кириличних рукописних кодексів і українських кодексів XVII ст., спрямовані для введення до широкого наукового обігу нових даних й підтримки наукових досліджень в галузі кодикології, палеографії, філігранології, текстології та інших гуманітарних дисциплін.

Нині співробітниками ІР розпочато детальний перегляд попередніх описів та переописування на нових наукових засадах рукописних кодексів XVII ст. Описування кириличних рукописних кодексів і українських кодексів XVII ст., спрямовані для введення до широкого наукового обігу нових даних й підтримки наукових досліджень в галузі кодикології, палеографії, філігранології, текстології та інших гуманітарних дисциплін. Зусилля спрямовані на скоріше введення до електронних інформаційних ресурсів відомостей про кириличні рукописні кодекси XVII ст., якими зможуть послуговуватися фахівці різних галузей знань. Нові дані про кодекси будуть вноситися до бази по мірі їх отримання. Оскільки, як вказує О. А. Іванова, «самий процес описування рукописної книги, у тому числі і визначення окремих показників, може бути предметом окремого наукового дослідження, може сприяти поновленню або розширенню деталізації схеми опису, то навіть її найповніший варіант ніколи не буває абсолютно достатнім. З появою в науковому дослідженні будь-якого неврахованого раніше фактора або класифікації може з'явитися необхідність відкорегувати існуючі дані або класифікувати рукопис у новому окремому полі». Дослідниця також зауважує, що «детальний науковий опис рукопису не вважається закінченим, так як процес його вивчення завжди продовжується, і також продовжується потреба в реєстрації віднайдених нових даних. Сам процес описування рукописної книги може бути предметом окремого наукового дослідження, може поповнювати і в той же час розширювати деталізацію опису» [15, с. 108]. О. А. Іванова наголошує: «Як

рукописна пам'ятка, кодекс є предметом дослідження цілого ряду дисциплін, що мають свою специфічну методику та визначаються рядом специфічних параметрів – джерелознавчим, кодикологічним, текстологічним, дипломатичним, бібліографічним, використання яких каталогізація сучасної друкованої книги не вимагає. Оскільки сам процес класичного описування РК має характер дослідження, тому й електронна база даних рукописних фондів, окрім мети збереження фонду та реєстраційно-інформативних цілей, не може не мати науково-дослідних завдань і тому повинна давати можливість забезпечити реєстрацію та пошуковий механізм для десятків специфічних параметрів дослідження рукопису» [14, с. 12].

У БД РК XVII ст. будуть, переважно, використані основні поля із верхньої ієрархічної ланки опису за загальними, базовими розділами, які передбачені в базі «Кодекс» для кодексів XII–XVI ст. ІР НБУВ. Проте заповнюватися будуть не всі поля: Організація сторінки (03.00), Інципіт (01.01), Експліцит (01.02), Походження паперу (02.01), Аркуш використання (12.01), Текстові лакуни (07.10) та ін.

Нами пропонується ввести нові поля, зокрема:

1. Поле *Протограф*, в якому буде вказуватися, що кодекс списано з рукопису чи стародруку, з подачею даних із кодикологічних записів кодексу, або встановлених описувачем, про що інформація має подаватися в підполях.

2. Поле *Стародрук*, в якому буде подана інформація про те, що до рукопису приєднаний стародрук, або уривок зі стародруку, а в підполях – основні дані про нього. В основному це є рукописні збірники-конволюти, в яких зберігаються стародруки.

3. Поле *Описувач*, до якого має подаватися інформацію про археографа, опис якого було використано для бази, а в підполі – інформацією про введення його до наукового обігу, із поданням вихідних даних. Для бази має бути використаний новітній опис, або розширений застарілий опис, якщо ще не проведено сучасне переописування рукопису.

4. Поле *Заповнювач*, в якому має вказуватися інформація про особу, яка вносила до бази інформацію з опису.

Запропоновані поля, до яких має вноситися інформація, яка стосується стародрукованих книг, є важливими саме для кодексів XVII ст. Оскільки, як наголошує В. Фрис, «в XVII–XVIII ст. книга, яка писалась з друкованих видань, залишалась досить стійким явищем. При копіюванні друку писець

намагався в точності передати текст, в оригіналі розмістити текст, по мірі можливостей повторити художнє оформлення» [31, с. 130–131]. Ці поля мають бути значно розширені підполями. В них має коротко подаватися основна інформація (назва книги (або твору), друкарня, рік написання, розмір та кількість аркушів).

Проблема атрибуції та опису українських кириличних рукописних кодексів XVII в., переписаних зі стародруків, є актуальною для української археографії та палеографії. При виявленні рукописів, списаних зі стародруків, важливим буде, на наш погляд, поділити такі кодекси на декілька груп, інформація про які має подаватися в полі *Протограф*: I. Рукописні книги, в яких є кодикологічний запис про їх списування зі стародруків. II. Рукописні книги, списані з стародруків, які не мають про це кодикологічного запису, а встановлені археографом. III. Рукописні книги, списані з стародруків, які не мали рукописного протографа (наприклад, Синопис Інокентія Гізеля). При цьому необхідно використовувати каталоги кириличних стародруків, укладені С. Петровим [26], Я. П. Запаском і Я. Д. Ісаєвичем [11].

Також пропонуємо розширити або внести певні зміни до вже існуючих полів, зокрема:

1) у полі *Записи* (08.00) подавати тільки записи кодикологічного характеру. Не подавати тексти записів в нестандартних фонтах, переважно, в давніх кириличних, а подати в підполях інформацію кодикологічного характеру довільно українською мовою або транслітерацією;

2) у полі *Бібліографія* (12.00) виділити окремі поля (підполя) – *«Ілюстрації»*, в якому вказуються роботи, в яких опубліковано зразки рукопису, із поданням основної інформації в під полях; *Публікація* та підполя з відомостями про вид публікації рукопису (факсиміле, літографія, транслітерація та ін.). До нього приєднати й поле *Електронна публікація*, яке заповнюється, якщо текст рукопису виставлено на сайті, із вказівкою в підполях електронної адреси доступу та ступінь повноти виставленого тексту. При цьому окремо подати поле *Опис*, до якого окремо вносити інформацію про опубліковані археографічні описи рукопису;

3) до полів *Мова* (05.00), *Письмо* (04.00), *Оздоблення* (06.00), *Записи* (08.00) варто було б прикріпити, в певному електронному форматі, аркуші рукопису – писані різними типами письма й почерків; з кодикологічними записами, з елементами художнього оформлення та ін.;

4) до запропонованого нового паля *Опис* додати гіперпосилання на введений до наукового обігу текст опису рукопису.

Необхідним також є вироблення для БД РК XVII ст. чіткого інформаційно-пошукового апарату (ІПА). Працюючи з базами даних НБУВ, К. В. Лобузін зазначає, що «для зручності використання введеної інформації, створюється продумана система пошукових словників, орієнтована як на простого користувача так і на професійного працівника архіву, такий пошуковий апарат нараховує понад 40 інтегрованих точок доступу. Такі словники містять аналогічну інформацію з різних полів баз даних, зокрема це: номер та назва фонду, крайні дати фонду, ключові слова, дата, роки, іменний показник, шифри документу, місце, а також країна написання, мова, зображення особи тощо. Словники дають змогу перейти до описів фондів так і покращити пошук окремого документа» [20, с. 432–433]. Взагалі, як наголошують А. Мілтенюва та В. Г. Подковирова, роботи в напрямі розвитку інформаційно-пошукової системи (ІПС) описування кирилических рукописних кодексів (й українських XVII ст. – *Т. Д.*), спрямовані для введення до широкого наукового обігу нових даних й підтримки наукових досліджень в галузі кодикології, палеографії, філігранології, текстології та інших гуманітарних дисциплін, які послуговуються рукописними матеріалами [24]. В. Г. Подковирова порівнює інформаційно-пошукові системи такого роду з електронними енциклопедіями [27, с. 301].

До БД РК XVII ст. додані й стандартні бібліотечні функції. БД може бути використана для укладання й видання каталогів, а також для друкування стандартних вихідних документів – каталожних карток для різних типів каталогів: алфавітного, систематичного, хронологічного та ін.

Отже, створення бази даних українських кирилических рукописних кодексів XVII ст. є важливим для оцінки Національного культурного надбання, для Державної реєстрації книжкових пам'яток України та для їх наукового дослідження. Виходячи з цього, було запропоновано введення нових полів (безпосередньо, поля *Протограф* та *Стародрук*) та розширити й внести певні зміни у деякі існуючі основні поля. Це є значимим як для археографічного та кодикологічного дослідження рукописних пам'яток, так і для подальшого вдосконалення БД РК XVII ст.

Список використаних джерел

1. *Антоненко І. П.* Електронні ресурси як об'єкт каталогізації: історія питання, термінологія, форматне забезпечення / І. П. Антоненко, О. В. Баркова // *Бібліотечний вісник* – К., 2004. – № 2. – С. 11–22.
2. *Бабич В. С.* Роль бібліотек у підвищенні інформаційної культури / В. С. Бабич // *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. – К., 1998. – Вип. 1. – С. 247–251.
3. *Бодак О. П.* Електронні інформаційні ресурси Інституту рукопису НБУВ: історія створення та перспективи розвитку / О. П. Бодак // *Рукописна та книжкова спадщина України*. – К., 2009. – Вип. 13. – С. 449–457.
4. *Гнатенко Л. А.* Слов'янська кирилическа рукописна книга XV ст. з фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: Каталог / Укладання, вступна стаття Л. А. Гнатенко. – К., 2003. – 193 с., 158 іл.
5. *Гнатенко Л. А.* Слов'янська кирилическа рукописна книга XIV ст. з фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: Каталог. Кодиколого-орфографічне дослідження. Палеографічний альбом. – К., 2007. – 265 с., 59 іл.
6. *Гнатенко Л. А.* Слов'янська кирилическа рукописна книга XII–XIII ст. з фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: Каталог. Кодиколого-палеографічне та графіко-орфографічне дослідження. Палеографічний альбом / Л. А. Гнатенко. – К., 2012. – 154 с.: 52 іл.
7. *Дениско Л.* Електронний каталог Колекції рідкісних видань Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: досвід з укладання / Л. Дениско // *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. – К., 2008. – Вип. 22. – С. 239–245.
8. *Дубровіна Л. А.* Кодикологія української та східнослов'янської рукописної книги і кодикологічна модель структури формалізованого опису рукопису / Л. А. Дубровіна, О. М. Гальченко, О. А. Іванова. К. : Ін-т укр. археографії, 1992. – 153 с.
9. *Дубровіна Л. А.* Кодикологія та кодикографія української рукописної книги // Л. А. Дубровіна. – К., 1992. – 262 с.
10. *Дубровіна Л. А.* Научное описание рукописных книг в Институте рукописи Национальной библиотеки Украины им. В. И. Вернадского и создание базы данных «Кодекс» / Л. А. Дубровіна, О. А. Іванова // *Архівознавство, археографія, джерелознавство*. – К., 2002. – Вип. 5. – С. 45–55.
11. *Запаско Я. П.* Пам'ятки книжкового мистецтва: каталог стародруків, виданих на Україні. кн. 1. (1574–1700) / Я. П. Запаско, Я. Д. Ісаєвич. – Львів : Вища школа, 1981. – 135 с.
12. *Іванова О. А.* База даних рукописних кирилических книг «Кодекс» в Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вер-

надского / О. А. Иванова // Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития. – К., 2007. – Вып. 5. – С. 204–216.

13. *Иванова О. А.* База даних «Кодекс» рукописної книги XVI ст. // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. – К., 2001. – Вип. 6. – С. 289–294.

14. *Иванова О. А.* Рукописна книга XVI ст. в Україні. Основні засади кодикологічного опису: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 07. 00. 08 / О. А. Иванова; НАН України; НБУВ. – К., 2003. – 19 с.

15. *Иванова О. А.* Використання баз даних у кодикологічних дослідженнях рукописних книг на прикладі бази даних «Кодекс» / О. А. Иванова // Вісник Львівського університету. Серія книгознавство, бібліотекознавство та інформ. технології. – Львів, 2007. – Вип. 2. – С. 106–115.

16. *Иванова О. А.* Слов'янська кирилична рукописна книга XVI ст. з фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського : наук. кат.: палеогр. альбом / О. А. Иванова, О. М. Гальченко, Л. А. Гнатенко; редкол.: Л. А. Дубровіна (голова) та ін. – К., 2010. – 791 с.: іл.

17. *Иванова О.* До питання публікації описів рукописів в інформаційному просторі / О. Иванова // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. – К., 2012. – Вип. 34. – С. 280–291.

18. *Иванова О.* Формування інформаційного ресурсу рукописних книг у базах даних: кодикологічний аспект / О. Иванова // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики. Збірка наукових праць. – Число 21: Електронні інформаційні ресурси. – К. : Інститут історії України, 2013. – С. 131–139.

19. *Лобузін К. В.* Створення електронних колекцій книжкових пам'яток у Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського (на прикладі почаївських стародруків) / К. В. Лобузін, Г. І. Ковальчук, Н. В. Заболотна // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. – К., 2009. – Вип. 24. – С. 145–153.

20. *Лобузін К. В.* Формування електронних інформаційних ресурсів рукописної та архівної спадщини / К. В. Лобузін // Рукописна та книжкова спадщина України. – К., 2012. – Вип. 16. – С. 425–438.

21. *Лобузін К. В.* Створення інтегрованого бібліотечного простору: основні проблеми та шляхи вирішення / К. В. Лобузін // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – К., 2012. – № 2. – С. 34–41.

22. *Лобузін К.* Сучасні підходи до інтеграції електронних інформаційних ресурсів бібліотек / К. Лобузін // Вісник Книжкової палати. – К., 2012. – № 12. – С. 24–28.

23. *Лобузін К.* Проблеми створення комплексних цифрових ресурсів історико-культурної та наукової спадщини / К. Лобузін // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики. Збірка наукових праць. – Число 21: Електронні інформаційні ресурси. – К. : Інститут історії України, 2013. – С. 121–129.

24. *Милтенова А.* Схемы аналитического описания рукописного материала и проблема конвертации различных ИПС (на примере «Реперториум» Института литературы БАН и «Ведь» НИОР БАН) / А. Милтенова, В. Г. Подковырова // Конференция «Современные информационные технологии и письменное наследие: от древних текстов к электронным библиотекам». Междунар. конф. Казань, 25–30 августа 2008 г. – С. 181–190.

25. *Муссель-Драгомирець С.* Актуальні питання удосконалення електронних каталогів Інституту рукопису в середовищі САБ ІРБІС-64 / С. Муссель-Драгомирець // Рукописна та книжкова спадщина України. – 2012. – Вип. 16. – С. 459–466.

26. *Петров С. О.* Славянские книги кирилловской печати XV–XVIII вв. Описание книг, хранящихся в Государственной публичной библиотеке УССР / Сост. С. О. Петров, Я. Д. Бирюк, Т. П. Золотарь. – К., 1958. – 264 с.

27. *Подковырова В. Г.* Автоматизированная информационная система описания-хранения-поиска материалов из фондов Отдела рукописей БАН как особый тип локальной энциклопедии / В. Г. Подковырова, Е. В. Каширина // Философский век. – СПб, 2004. – Вып. 27. – С. 300–307.

28. Система автоматизации библиотек ИРБИС. Общее описание системы / Сост.: А. И. Бродовский. – М. : ГПНТБ России, 2002. – 260 с.

29. *Соловяненко Д. В.* Академічні бібліотеки в новому соціотехнічному вимірі: частина третя. Роль академічних бібліотек у конструванні інтегрованих е-середовищ / Д. В. Соловяненко // Бібліотечний вісник. – 2010. – № 6. – С. 3–17.

30. *Уханова Е. В.* Принципы организации информации о средневековых рукописях и старопечатных книгах в компьютерной базе данных фондов ОР ГИМ / Е. В. Уханова // Труды Государственного исторического музея. – М., 2008. – Вип. 174. – С. 48–65.

31. *Фрис В.* Історія кириличної рукописної книги в Україні / В. Я. Фрис; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка, Наук. б-ка. – Львів, 2003. – 188 с.: іл.+ 8 арк. кольор. іл.

Стаття надійшла до редакції 25.04.2014 р.

UDC 027.021(477-25)ІРНБУВ:004.7:003.349:091.14

Tetiana Dobrianska

Database of Ukrainian Cyrillic Codes of the 15th Century in the Institute of Manuscripts of Vernadskyi National Library of Ukraine

Highlights the basic problems of creating and prospects of development of an electronic database of Cyrillic manuscripts codex's XVII c. (DB of Manuscripts XVII c.) at the Institute of Manuscripts of the Vernadsky National Library of Ukraine (VNLU) in library automation system ІРБІС-64. DB of Manuscripts XVII c., and Ukrainian particularly, has become an integral part of the future of general electronic database of

Cyrillic manuscripts at the Institute of Manuscripts of VNLU of XII–XVII century.
Keywords: information systems, information resources, databases, Institute of Manuscripts VNLU, ИРБИС-64, Cyrillic manuscripts codex, codex description.

УДК 027.021(477-25)ИРНБУВ:004.7:003.349:091.14

Татьяна Добрянская

База данных украинских кириллических кодексов XVII в. Института рукописи НБУВ (создание и перспективы развития)

Отражены основные проблемы создания и перспективы развития электронной базы данных кириллических рукописных кодексов XVII в. (БД РК XVII в.) в Институте рукописи Национальной библиотеки Украины имени В. И. Вернадского (ИР НБУВ) в системе автоматизации библиотек ИРБИС-64. БД РК XVII в., и украинской в частности, должна стать составной частью будущей общей электронной базы кириллических рукописных кодексов XII–XVII в. ИР НБУВ.

Ключевые слова: информационные системы, информационные ресурсы, базы данных ИР НБУВ, ИРБИС-64, кириллические рукописные кодексы, кодологическое описание.

УДК 004.65:090.1(02):929 Антонович

Тетяна Мяскова,

канд. іст. наук, старш. наук. співроб. НБУВ

**ОСОБОВА БІБЛІОТЕКА
ВОЛОДИМИРА БОНІФАТІЙОВИЧА АНТОНОВИЧА:
ІСТОРИЧНА ДОЛЯ ТА СУЧАСНИЙ СТАН**

Стаття продовжує серію публікацій, присвячених особовим бібліотекам видатних діячів минулих епох. Об'єктом дослідження стала книгозбірня українського історика та археолога Володимира Боніфатійовича Антоновича. В статті з'ясовано історичні умови, що визначили збирацьку діяльність ученого, проаналізовано історію формування особової бібліотеки та її сучасний стан.

Ключові слова: Володимир Боніфатійович Антонович, особова бібліотека, історико-книгознавче дослідження.

Останні десятиріччя дослідження історії особових бібліотек стали невід'ємною складовою історичного книгознавства. Адже, вивчення особових книжкових та рукописних зібрань видатних діячів минулого є дзеркальним відображенням епохи, у якій вони жили. Тому, повернення, вивчення та введення до наукового обігу особових бібліотек стали першочерговим завданням для українських вчених (істориків, книгознавців, документознавців тощо). Проблемам вивчення термінології, класифікації книжкових пам'яток присвячені ґрунтовні наукові дослідження професорів Л. А. Дубровіної [7] та Г. І. Ковальчук [15]. Згідно визначення терміну, особовою бібліотекою вважається та бібліотека, що належала певній особі і зберігається як окремий комплекс у складі державних сховищ [15, с. 607].

На сьогодні значно зріс інтерес до історії книжкових зібрань, що зберігаються у фондах бібліотек України. Особовим книжковим колекціям зі сховищ наукової бібліотеки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського присвячене дисертаційне дослідження М. М. Калмикової [12]. Результатом вивчення таких зібрань у фондах бібліотек Львова є стаття Н. Е. Кунанець [16]. Проводились, також, дослідження особових бібліотек професорів та викладачів Київського університету св. Володимира [18].

Історико-книгознавче дослідження таких зібрань, аналіз їх складу та